

Colecția *Biblioteca valorilor transilvane*
este coordonată de
Acad. Prof. Univ. dr. Ioan-Aurel Pop

© Casa Cărții de Știință, 2016

Coperta: Ioana Haraga

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PĂCĂȚIAN, TEODOR V.

Cartea de aur sau Luptele politice naționale ale românilor
de sub coroana ungară / Teodor V. Păcățian. - Cluj-Napoca :
Casa Cărții de Știință, 2016

8 vol.

ISBN 978-606-17-0945-8

Vol. 1. - 2016. - ISBN 978-606-17-0946-5

94(498)

TEODOR V. PĂCĂȚIAN.

CARTEA DE AUR

SAU

LUPTELE POLITICE-NAȚIONALE ALE ROMÂNILOR DE SUB COROANA UNGARĂ.

VOLUMUL I.

SIBIU.

„TIPOGRAFIA”, SOCIETATE PE ACȚIUNI.
1902.

cari deodată cu nobilii maghiari au îmbrățișat noua lege fără împotrivire, — din poporul de rînd pușini au primit'o.

S'a recurs deci la o stratagemă nouă și mai ademenitoare. S'a manifestat anume, din partea domnitorilor calvini, o deosebită *bună-voință* față de Români, cărora li-s'a dat mână de ajutor pentru-ca să scoată limba slavă din biserică și să introducă în ea *limba străbună română*; ba li-s'au tipărit chiar și cărți bisericești în limba lor națională.

Scopul adevărat al acestei *părintești îngrijiri* era însă acela, ca în cărțile bisericești, tipărite pe seama Românilor, să se furișeze cu încetul dogme și credințe calvinești, pentru-ca să poată fi lăpate printre Români cu ajutorul bisericii lor proprii.

În momentul în care intențiunea a fost observată din parte românească, s'a început *apărarea*. Cel dintăiu, care a cutezat să depept cu stăpânirea, a fost Metropolitul din Alba-Iulia, *Ilie Joreste*, — dar' rezultatul luptei începute a fost căderea sa proprie.

Principele *Rákoczy I.*, pe atunci domnitor al Ardealului, cu drept aproape dictatoric în biserică română, văzînd energia șefului bisericii române a căutat să-l delătore iute din post, ceea-ce 'i-a și succes, cu observarea tuturor formelor, pentru-că unii slabi de ânger din sinul bisericii române 'i-au dat mână de ajutor, și satisfăcînd dorinței exprimate din partea acestui contrar al bisericii lor, au depus din scaun pe propriul lor Metropolit.

Acest act rușinător s'a întîmplat la 1643, când din ordinul principelui *Rákoczy I.* s'a întrunit în Alba-Iulia un sinod general bisericesc, în scopul ca să judece pe Metropolitul *Ilie Joreste*. Sinodul 'l-a aflat *vinovat* și 'l-a depus din Metropolie, 'l-a lipsit chiar și de popie, și pentru a-l pute da pradă cu desăvîrșire dorului de răsbunare, 'l-a predat pedepsirei judecătorei civile.

Locul devenit astfel vacant a fost îndeplinit încă în același an. Sinodul a ales Metropolit al bisericii gr.-or. din Ardeal, la care aparțineau însă și ceilalți Români din regatul ungar, pe preotul *Stefan Simoni*u recte *Simionovici*.

Alesul a fost confirmat din partea principelui din Ardeal *Rákoczy I.*, la 10 Octomvrie 1643, sub niște condițiuni foarte umilitoare pentru biserică română. Condițiunile sînt trecute în diploma de confirmare, al cărei cuprins autentic e următorul:

— „Noi, *Rákoczy György*, etc. facem cunoscut tuturor celor ce se cuvine, că deși noi, din autoritatea noastră și din eserciarea

Biserica română sub principii calvini.

Totdeauna în trecut biserică română a avut zile grele. 'I-a mers rău și înainte de reformatiune, sub domnia regilor născuți din casa catolică *Anjou*, pe vremea când se purta goană formală în contra tuturor celor-ce nu aparțineau bisericii catolice, pentru-că mulți dintre călugării grecești, cari ne umpluseră țeara, în loc să ne apere biserică, o exploatau și ei în modul cel mai necruțător, fiindcă puneau mîna pe toate episcopii, mănăstirile și averile noastre bisericești, și le chiverniseau așa, că în urma lor rămăneau toate slăite, supte și stoarse. Mult mai rău 'i-a mers însă sub domnia principilor calvini ai Ardealului, pe vremea reformatiunii, când puterea luminească a țerii nu se mulțumea numai cu încassarea venitelor din averile noastre bisericești și cu punerea de imposite pe Români, în favorul Calvinilor, ci rîvnea la averile înseși ale bisericii noastre, în convingerea, că sărăcindu-ne clerul și făcîndu-l să se lupte cu grijile și greul vieții, îl va pute aduce mai ușor la convertire, ear' odată câștigat clerul, va pute fi adus cu ușurătate la reformatiune și poporul.

Pentru-că scopul era: *calvinisarea Românilor*!

N'a mers însă lucrul atît de ușor după-cum se credea. De aceea asupritorii bisericii române, avînd puterea luminească în mână, au luat măsuri în contra ei pe cale *legislativă*. Au adus legi, în cari erau recunoscute și înarticulate numai celelalte patru religii din Ardeal, cea *calvină*, *luterană*, *catolică* și *unitară*, pe când religieuna română era decretată numai de *tolerată*, cum peste tot numai tolerată era națiunea română în propria ei țeară.

Nici prin aceasta nu s'a făcut însă mare sporiu cu privire la trecerea Românilor la reformatiune, pentru-că afară de nobilii români,

potestații de principe, manuată întru guvernarea acestui principat, dat nouă din ceriu prin mila lui Dumnezeu, — după moartea și eșirea din viață a onorabilului *George Bradi*, fost Archiepiscop în Alba-Iulia pentru toate bisericile din Transilvania, de ritul grecesc, sârbesc și românesc, — ne-am fost socotit să punem, să înaintăm și să așezăm în scaunul aceluia arhiepiscopat pe un anumit *Ilie Joreste*, pentru-ca să-l guverneze în mod cuviincios, după instrucțiunile prescrise lui: cu toate acestea, *Ilie Joreste* nebăgând în seamă statul seu bisericesc, în urma căruia trebuia să strălucească ca arhieru al bisericilor de numitele rituri, în cele bisericesti, prin sfințenia vieții curate, a purtării oneste și a evlaviei, și cu purtarea sa să stee deasupra peste toți ceialalți preoți, supuși direcției sale episcopesti, pășind înaintea lor cu bun exemplu, ca o făclie arzătoare, — am aflat, că prin purtările sale cele rele a căzut în mare adâncime și s'a spurcat cu diverse pete urite, înegrindu-și direcția sa episcopescă cu nespuse blăstămări de o viață desfrântă, din care cauză s'au făcut diferite plângeri de către preoții ritului aceluia, despre mai multe fără de legi ale lui; și făcându-se în urmă sinod general de către toți *protopopii și preoții Românilor* de ritul grecesc și sârbesc, s'au predat plânsorile în acel sinod general, după formele cuviincioase, observate în sinoade, și aflat fiind vinovat de toate greșelile și fărâdelegile blăstămate, cu cari a fost acusat, prin mai multe mărturii ale persoanelor capitulare și ale altor oameni vrednici de crezământ: *s'a judecat prin glasul comun al acelor preoți să se depărteze din scaunul episcopesc*, și pentru-ca să nu mai murdărească cu vre-o pată nici oficiul de preot simplu, *să se desbrace cu totul de popie și să fie dat magistratului civil, pentru a-i croi pedeapsă cuvenită*.

Fiind vorba de alegerea altui episcop în locul lui, și venind în gura tuturor acelor preoți, să se aleagă episcop onorabilul bărbat popa *Stefan Simoniu* din Alba-Iulia, — am fost numai decât rugați ca și noi să binevoim a-i da grațios direcția aceasta bisericească, întărindu-l în scaunul episcopesc.

Noi, văzând că cererea lor e dreaptă și e consunătoare cu adevărul, ca cei-ce dela începutul guvernării principatului nostru am căutat și am îngrijit, ca să ținem în dreaptă și cuviincioasă ordine toate staturile încredințate dela Dumnezeu guvernării noastre, și să nu lăsăm pe nimeni lipsit de vre-un *mijloc de conservare*: am declarat, mai ales după recomandarea reverendisimului domn *Stefan*

Gelei, episcopul bisericilor ungurești *ortodoxe* din țeara noastră Transilvania, — ca popa din Alba-Iulia, ca om priveghetor, chiar și după recomandarea altor credincioși însemnați ai noștri, cari ne-au lăudat modestia, buna purtare, viața onestă și manierele întru mărturisirea credinței ale lui *Stefan Simoniu*, — am decretat deci, ca acel *Stefan Simoniu* se primească și să fie întărit în episcopatul de peste toate bisericile de ritul grecesc din comitatele Albei din Transilvania, Crasnei, Solnocului-de-mijloc, Dobâcei, Clujului, Turzii și al Cetății-de-baltă, și din districtele Cetății-de-piatră, al Bârsei și al Bistriței, din toate scaunele sâcuesti și sâsești, cu excepțiunea bisericilor Alămorului, Orăștiei, Hațegului, Hunedoarei, Iliei, Crișului și din trei protopopiate din țeara Făgărașului, în cari nu va pute să aibă nici o putere, decât numai întrucât 'i-se va îngădui lui din partea domnului episcop unguresc *ortodox* (calvinesc); însă cu următoarele condițiuni lui puse:

1. Că în Dumineci și în celelalte zile de sărbătoare, va predica cuvântul cel sfânt al lui Dumnezeu, după sfânta biblie, *în limba sa cea națională*, atât în biserici cât și la îngropăciuni și în alte locuri, ori unde se va cere, și va griji ca așa să se predice și de toți ceialalți preoți.

2. Că va primi catechismul, care li-s'a predat și va face să fie primit și de ceialalți, și-l va propune tinerimei, făcând să se propună și de ceialalți.

3. Că va săvârși taina botezului după instituțiunea Domnului nostru Isus Christos, cu apă simplă, în numele tatălui și al fiului și al sfântului duh, și va face ca așa să o săvârșască ceialalți toți.

4. Că va săvârși sfânta taină a cinei Domnului, care de comun se numește *cuminecătură*, asemenea după instituțiunea lui Isus Christos, cu vin și cu pâine, și va face ca așa să se săvârșască și de ceialalți toți. Va împărtăși taina numai celor maturi și cu întreagă judecată, și cu viață curată, și va face ca așa să se împărtășască și de către ceialalți toți.

5. Că va cinsti Majestatea divină a Domnului nostru Isus Christos, singurul nostru Mântuitor și mijlocitor la Tatăl, cu cult și venerațiune, și va face ca asemenea să fie cinstit și de ceialalți; ear' pe sfinți îi va întimpina cu onoarea cuvenită și va face așa să se întimpine și de ceialalți.

6. Că crucile și celelalte icoane din biserici nu le va cinsti cu vre-un cult religios, ci le va considera numai de ornamente ale bise-

ricilor și ca rînduite întru memoria Domnului și va face ca așa să fie considerate și de ceilalți.

7. Că va săvîrși ceremoniile la îngropăciunile morților după usul primit al creștinilor (calvinilor), cu cuvinte, unde va fi trebuință și cu sfinte cântări, ear' superstițiunile băbești nu le va aproba nici nu le va învăța și nu va lăsa să fie aprobate și învățate.

8. Că va publica cel puțin cu trei zile înainte de cununie, în adunare bisericească, persoanele cari vor fi de unit prin sfânta legătură a cununiei, și va face ca așa să se publice de către toți preoții lui supuși, în bisericile lor. Și dacă nu se va auzi nici o cauză prin care s'ar pute împedeza căsătoria, va cununa liber, prin jurământ, și va face ca asemenea să se cunune și de către ceilalți; ear' persoanele cununate una cu alta vor locui împreună în sfințenie; și dacă una va părăsi cu necredință (vicienie) pe soțul ei și se va afla trăind în această teamă a Ardealului, sau în părțile unite cu ea, — nu va desface cununia în nici un mod și din nici o cauză. Dar' dacă persoana care părăsește cu necredință pe cealaltă, călătorește în țări străine și depărtate și nu se va auzi veste sigură despre ea, — după patru sau cinci ani se va da voce liberă părții nevinovate a se căsători după usul bisericilor ortodoxe ungurești (calvinești) și va grijii, ca așa se facă și ceilalți.

9. Că va afurisi și escomunica din biserică și din ceata comună a credincioșilor pe oamenii cu vicață spurcată și blăstemată și pe făcătorii publici de rele, și va face să fie escomunicați și de ceilalți; și nu le va permite împărtășirea cu sfințele Taine, nici nu va lăsa să li-se permită de către ceilalți, până-ce prin o serioasă ispășire nu se vor împăca cu Dumnezeu mai întâiu și cu biserica, reîntorcându-se la calea dreaptă.

10. Că pe aceia dintre Români, fie din cler sau mireni, cari din inspirarea Duhului sfânt vor fi îmbrățoșat credința ortodoxă (calvinească) și se vor fi supus episcopului ortodox (calvin), nu va încerca în nici un mod a-i turbura și a-i supăra, pe ascuns sau în public, nici nu va permite să se încerce aceasta de către ceilalți, ci îi va întâmpina ca un părinte, cu iubire frățească, și nu va căuta să facă vre-o intrigă la popor în contra lor, nici nu va permite să se facă de către ceilalți.

11. Că în fiecare an va deschide sinod general, compus din toți preoții supuși diregătoriei sale episcopoești; și dacă s'ar întâmpla vre-un lucru grav în trebile religiunii, va consulta pe protopopii săi

și pe reverendisimul domn episcop ortodox (calvinesc) unguresc, pe cel de acum și pe cel viitor, și va primi *censura și consentimentul* acestuia.

12. Că pe protopopi îi va alege cu glasul comun al consistorului său, și va face ca tot așa să se aleagă, și că nu se va face corumpere cu bani, pentru-ca să se scoată vreunul din diregătorie, nici nu se va permite să se scoată; ci dacă cineva dintr'înșii se va afla că a făcut escese, sau că s'a abătut în vre-un mod oare-care dela calea dreaptă a oficiului său, va fi scos din diregătorie după formele legii, dar' casul se va face cunoscut și domnului episcop ortodox (calvinesc). În fine, cel-ce se va părè vrednic de-a împlini diregătoria de protopop, se va alege cu învoirea preoților diecesei, districtului sau comitatului, și mai ales cu învoirea amintitului domn episcop ortodox și va fi pus în locul celui îndepărtat din diregătorie.

13. Că în timpul vizităților generale (canonice) ale bisericilor din Transilvania, aflătoare sub a sa jurisdicțiune, va rezolva cauzele cele mai grele cu protopopii împreună; ear' dacă vre-una din părțile litigante nu va fi mulțumită cu judecata, va pute apela la scaunul judecătoresc din Alba-Iulia al aceleiași episcopii, care va revisui cauza mai cu maturitate, și apoi episcopul, luând pe lângă sine mai mulți protopopi, va desbate cauza de nou și o va hotări, însă va consulta și va întreba și pe numitul domn episcop ortodox.

14. Că nu va cununa pe nici un Ungur și va face să nu fie cununat nici de ceilalți, nici nu va despărți pe nici un Ungur și va face să nu fie despărțit. Nu va boteza nici un copil de Ungur și nu va îngropa nici un mort, nici nu va da altora putere să boteze sau să îngroape, afară de singurul cas, când careva dintre Români, luând în căsătorie muiere, sau fată sau fecioară de Ungur, ar dori să fie cununat prin preot românesc. Și dacă vre-unul dintre preoți va călca aceste dispozițiuni, peste tot sau în parte, îl va pedepsi întâiu cu șese fiorini ungurești, a doua-oară cu doisprzece, și dacă din adins va greși și a treia-oară, îl va scoate din diregătorie.

15. Că va rămâne în toate și totdeauna sincer și credincios nouă, va fi binevoitor al binevoitorilor nostri și inamic și rău cu cei-ce nouă ne sînt inimizii și răi; ear' pentru darea noastră anuală va da fiscului nostru pentru fiecare an câte treizeci-și-două de piei de samur și patru de răz, după obiceiul de până acuma.

Dăm și concedem numitului popă *Stefan Simoniu* deplină putere de-a face și a împlini cu drept și în mod legitim toate câte se vor socoti a se ține de diregătoria sa în bisericile sau diecesele

sus numite, supuse jurisdicțiunii sale; anume: de-a guverna bisericile; de-a decide în cauze de căsătorie; de-a pedepsi greșelile preoților, cari duc viață desfrânată; de-a împlini direcția bisericească cu pricepere, învățătură, evlavie și cu purtare cuviincioasă; de-a primi persoane destoinice în serviciul bisericeii și de a delătura pe cele nedestoinice; de-a face toate cele-ce se țin de chemarea sa, după obiceiul lor, dar' să nu fie contrare învățăturii dumnezeiești și se corespundă condițiilor mai sus înșirate; de-a se bucura de venitele sale legitime, adică de acelea pe cari din vechime le-au avut episcopii bisericilor grecești, sârbești și *românești*; de-a lua dela fiecare preot supus jurisdicțiunii sale câte un fiorin pe an; așa îi dăm și lui puterea de-a lua câte un fiorin dela fiecare preot al bisericilor românești din mai sus numitele comitate, districte și scaune sēcuești și săsești, și-l *întărim prin aceasta carte* (diplomă).

Din motivul acesta vă recomandăm vouă, credincioșilor noștri, onoraților, măriților, generoșilor, nobililor domni despani, vicedespani, jurați, nobili, căpitani, vicecăpitani, judecători regali, prefecti, provisorii, castelani, precum și generoșilor, înțelepților și circumspecților măiestri ai cetăților (primari), judecători de scaun și primari comunali și celorlalți jurați cetățeni, din toate comitatele, districtele, scaunele sēcuești și săsești mai sus numite, celor de acum și celor viitori, cari se vor numi după vremuri și vor ținē locul lor, și tuturor celorlalți, cărora se cuvine sau se va cuveni, atât din cler cât și mireni, la cari va ajunge aceasta carte:

Să cunoașteți și să primiți pe numitul popă *Stefan Simoni* de episcop al bisericeii românești de ritul grecesc, sârbesc și *românesc*, din de multe-ori numitele comitate, districte, scaune sēcuești și săsești, sub condițiunile date, ca așa să vegheze peste bisericile sale, să grijească de biserici și să le guverneze, să între cu lege în direcția sa, să îndrepteze scandalurile, să pedepsească cu pedeapsă cuvenită pe călcătorii de lege și să judece după lege cele-ce se țin de judecata sa și să primească venitele legale, pe cari le-au avut antecesorii sei, episcopii bisericilor grecești, sârbești și *românești*, adică câte un fiorin pe an dela fiecare preot supus jurisdicțiunii sale. Așa să poată lua și el dela fiecare preot al bisericilor sus numite din amintitele comitate, districte și scaune sēcuești și săsești.

Aceasta carte (diplomă) a noastră, întărită cu autenticul nostru sigil atîrnător, am dat-o grațios numitului popă *Stefan Simoni*. Dat în Alba-Iulia, în 10 Octomvrie 1643. *Rákoczy György* m. p.⁴

Un comentariu amănunțit asupra acestei diplome e de prisos. Vorbește cuprinsul ei destul de elocvent, și ne prezintă situația în colorii destul de vii.

Vedem din diploma aceasta, că principele Ardealului stabilește dogme și reguli disciplinare pe seama bisericeii orientale române, întemeiată pe canoanele sinoadelor universale ale creștinilor, și o subordonează cu deservire episcopului calvin unguresc, pe care-l numește *ortodox*.

Vedem însă și aceea, că principele are temere de înverșunarea poporului român, și de aceea dă îndrumări arhierului să nu facă cumva *intrigi la popor* în contra calvinilor. Și numai pentru a îmblânzi poporul pare a fi fost trecut în diplomă punctul *prim*, de altcum foarte important, prin care se admite *limba română*, ba se impune chiar de limbă oficială în biserică.

E de mare importanță și punctul unsprzece din diplomă, în care se cuprinde un fel de autonomie pe seama bisericeii, întrucât nu se dă voe episcopului să domnească în mod absolut.

Cea mai revoltătoare parte a diplomei e însă aceea, în care se înșiră motivele caterisirii metropolitului *Ilie Joreste*, motive combinate și închipuite, pentru-că adevăratul motiv al depunerii acestui metropolit a fost energia și statornicia cu care 'și-a apărât biserica.

E de însemnătate mare descrierea estînderei eparchiei române în diploma aceasta, pentru-că vedem din ea, că ținutul Alămorului, Orăștiei, Hațegului, Hunedoarei, Iliei, Crișului, și trei protopresbiterate din țeara Făgărașului *sînt scoase* de sub jurisdicțiunea episcopului românesc, care numai atîta putere mai are asupra lor, *câtă îi va permite episcopul calvinesc*. De unde se poate deduce, că Românii din ținuturile acestea erau considerați ca trecuți la legea reformată și de aceea își luase episcopul calvinesc titlul de episcop *al Ungurilor și al Românilor*. Dar' toate aceste ținuturi au fost supuse mai tîrziu de nou eparchiei românești, sub *Rákoczy György II.*, ceea-ce dovedește, că Românii au rămas statornici pe lângă legea lor cea strămoșască.

Nu se face pomenire în diplomă de părțile Ungariei aparținătoare la Metropolia din Alba-Iulia, deși Metropolitul din Ardeal avea subordonați siesi și pe episcopii români din Ungaria. Chiar și *Stefan Simoni* purta titlul de episcop și al Maramureșului, după cum se vede din următoarea diplomă, dată episcopului *Partenie* al Muncaciului:

„*Stefan Simoniu*, din mila lui Dumnezeu Archiepiscopul Albei-Iulie, al Vadului, al *Maramureșului*, și al întregului Ardeal, de legea catolică și apostolică de ritul grecesc.

Facem cunoscut prin aceasta tuturor celor-ce se cuvine, că a venit la noi reverendul părinte *Petru Partenie*, religiosul preot din ordul Sfântul Vasile, de ritul grecesc, cu atestate de cinste și îndestulitoare din partea reverendisimilor episcopi. Și am cetit atestatele din cari am văzut, că numitul părinte *Partenie* a fost ales cu glas unanim să urmeze reverendisimului domn episcop al Muncaciului *Vasile Tarasovici*, care nu de mult a eșit din viață, — și să fie înălțat în locul și scaunul acestuia.

Noi cercetând deci cauza sus numitului, l-am primit omeneste în caritatea lui Isus Christos, și după-ce am invitat pe reverendisimul domn *Sava*, episcopul *Bistrei*, și am chemat la sinod clerul nostru, am făcut formele pe cari le ordonează sfintele canoane și sfântul sinod, am început solemnitatea și l-am sfințit episcop pentru numitul scaun al Muncaciului, cu ceremoniile apostolice și i-am dat puterea de-a hirotoni. Dat în Alba-Iulia în anul dela facerea lumii 7159, car' dela nașterea fecioarei 1651, în mănăstirea prea sfintei Treimi, din reședința noastră metropolitană.

Stefan m. p.^u

Metropolitul *Stefan* a decedat încă în anul edării acestei diplome, la 1651, urmându-i în scaun *Daniel*, care la 1656 a părăsit Ardealul și a trecut în țeara românească. În locul seu a fost ales Metropolit *Sava Brancovici*, la anul 1656, și a fost confirmat în noua dignitate din partea principelui *Rákoczy György II.* prin diploma următoare:

„Noi, *Rákoczy György*, din mila lui Dumnezeu principe al Transilvaniei, domn al părților țerii ungurești, și despan al Sécuiilor.

Facem cunoscut prin aceasta tuturor celor-ce se cuvine, că fiindu-ne recomandat onorabilul *Sava Brancovici* și *Corenici*, de către reverendisimul bărbat *George Isulai*, episcopul tuturor bisericilor ortodoxe (calvinești) din Transilvania și predicator în Alba-Iulia, care atestază despre modestia, integritatea vieții, învățătura și mărturisirea religiei sale, — a dobândit dela noi sub titlul acesta îndreptățirea de-a purta episcopatul bisericilor din comitatele Albei din Transilvania, Hunedoarei, Zorinului, Bihorului, Zarandului, Crasnei, Solnocului-de-mijloc și celui inferior, Dobăcei, Clujului, Turzii, Cetății-de-baltă și al *Maramureșului*, din districtele Cetății-de-piatră, Bistriței și *Beiușului* și din toate scaunele sécuești și săssești ale Transilvaniei și ale părților Ungariei unite cu ea, — între Greci, Sârbi și Români.

Dăm deci și concedem acelui *Sava Brancovici* și *Corenici* deplină putere asupra bisericilor sau dieceselor pomenite, supuse jurisdicțiunei sale, pentru a săvârși după drept și după lege tot ce se ține de diregătoria sa, — a visita bisericile și a le guverna, a judeca în cauze de căsătorie, a pedepsi greșelile preoților cari duc o viață desfrînată, a împlini diregătoria bisericească cu pricepere, evlavie și cu purtare cuviincioasă, a primi în serviciul bisericii persoane destoinice și a îndepărta pe cele nedestoinice, și a face tot ce se ține de chemarea sa, după usul lor, numai să nu fie contrare învățaturii domnești; în fine, a se bucura de venitele sale legale, pe cari le-au avut în vechime și antecesorii sei, episcopii bisericilor grecești, sârbești și românești, și a lua darea obișnuită pe an dela fiecare preot și protopop dela bisericile românești și grecești din numitele comitate, districte și scaune sécuești și săssești, precum îi dăm și întărim aceasta carte (diplomă).

Din motivul acesta vă ordonăm vouă, credincioșilor nostri, ilustrilor, onoraților, măriților, generoșilor despani, vicedespani, judecători, nobili, asemenea și vouă căpitanilor, vicecăpitanilor, primarilor regali, prefectilor, provisorilor și castelanilor, precum și înțelepților și circumspecților primari ai cetăților și juzilor scaunelor din ori-ce comitat, din Bihor, Maramureș, din cetăți și districte (deosebi din *Beiuș*), din scaunele sécuești și săssești mai sus numite, celor de acum și celor viitori, cari vor fi puși după vremuri sau vor ține locul lor, și tuturor celorlalți, cărora se cuvine sau se va cuveni, atât din cler cât și mireni, la cari va ajunge aceasta carte:

Să cunoașteți pe numitul *Sava Brancovici* și *Corenici* de episcop al numitei biserici românești, grecești și sârbești, din numitele comitate, districte și scaune sécuești și săssești, să-l primiți, să-l lăsați să umble în toate locurile, să meargă și să se întoarcă, ba să-i stați într'ajutor cu toate mijloacele, ca să poată veghia peste bisericile sale, să le poată visita, griji și guverna, să poată proceda în mod legal în diregătoria sa, să îndrepteze scandalurile, să pedepsească cu cuvenită pedeapsă pe preoții, protopopii și mireni cari fac escese, să-i aducă la ordine și să pedepsească după lege faptele ce se vor ține de-a sa judecată și să primească venitele legale, pentru-ca să aibă de unde să acopere cheltuețile cu *tipărirea cărților în limba națională a bisericilor* cari stau sub el, pentru ținerea școalelor și pentru onorariul nostru, obișnuit din vechime, ca și dela ceilalți episcopi ai Grecilor, Sârbilor și Românilor, — să iee adecă dela fiecare